

A SZELLELEM ÉS A SZERETET

Sárdy Péter *Jézus kincse emberek kezében* és Gromon András *Ki dobja az első követ?* című, egymást kiegészítő és erősítő könyve – mindkettő az Elpidia kiadásában jelent meg – az utóbbi évek legmerészebb és legizgalmasabb olvasmányai. Nem azért, mintha vadonatúj megállapításokkal állnának elő, hiszen amiket mondanak, részben-egészben megtalálhatók a francia enciklopédistáknál, a radikális polgári vallás- és egyházkritikákban – Weizsäcker-től Renanig, Feuerbach-tól Blochig s a marxista ateista tézisekig –, fellelhetők az elmúlt század liberális gondolkodóinak eszmefuttatásaiban – Leonardo Boff-tól Schillebeeckx-ig, Ernesto Cardenaltól a fiatal Bultmannig, Rahnerig és Hans Küningig. Mindezeket persze a szerzők bőven megtétezik saját teóriáikkal és eredeti meglátásaikkal. Hanem azért olyannyira merész és izgalmas olvasmányok, mert *napjainkban*, amikor a II. vatikáni zsinat által kívánt és sürgetett szabad bibliakutatás és –értelmezés csak papíron érvényes, föllevenítik és érdeklődésünk előterébe helyezik a racionális vizsgálódást, a lehetőségesség mérleget és – tagadó vagy helyeslő – válaszadásra készítetnek.

Az evangélium úgynevezett „lemezletlenítése”, azaz megfosztása a mítoszoktól, a csodák természetfelettségétől, s az eseményeknek túlságosan is *emberi és természetközeli* megnyilvánulássá degradálása réges-régi szellemi törekvés. Mindig lesznek ugyanis anonim vagy direkt hívők, akiknek – mivel nem értek el a belső, autonóm élményekben odáig, hogy fölöslegesnek érezzék a kísérő „magyarzatokat” és „jelenségeket”, esetleg megrekedtek a lelki út újabb, emelkedőbb szakaszánál – szükségük van arra, hogy előbb intellektuálisan dolgozzák föl Jézus történetét, tanításait, emberi és isteni sorsát a tudatukba „emeljék”, megtisztítva azokat transzcendentális irányultságuktól. Vagy egész egyszerűen a realitásokat tekintik mérvadóknak a káprázatok helyett, az észkokokat előbbre rangsorolják a látomásoknál. Ők a tudás oldaláról, a mélyebb megismerésből próbálnak „fölemelkedni” a hit tudásáig, a szakralitás magaslatára. Ezáltal válik számukra *valósággá* a hit. A liberális-racionális írók sem hirdetik „más evangéliumot”, hanem értelmezik és újraértelmezik – a modern kor tudományos eszközeit és eredményeit fölhasználva – a „jó hír” évszázadokat felölelő teológiáját.

Mennyiben különböznek elődeiktől? A klerikus szemléletet propagáló ellenfeleiktől?

Az intézményesen elfogadott teológusok hosszú-hosszú sora pörgette tollát, hogy Róma védelmében megszilárdítsa a katolikus hitet. Az eltelt ötven évben született műveik többsége azonban – tisztelet a kivételes kivételeknek – két évezred bölcselkedői markáns tanainak fölmelegített változatai, mai nyelvre törtéző átfogalmazásai. Leginkább önigazolások, amelyek abban nyújtanak újat és meglepőt, hogy önkényesen – sokszor a szövegösszefüggésekből kiragadva, az eltérő fordítások alkalmazásából adódó tartalmi ellentmondásokról nem is beszélve – bibliai alapokon fejtegetik az egyházi struktúrák, dogmák és doktrínák sebezhetetlenségét és a föltétlen engedelmesség szükségességét. A Vatikán lelki és politikai hatalmának alátámasztására és a vakhit táplálására tesznek ismét és ismét néha eredményes, néha azonban sikertelen kísérletet. Magyarán: aki nem fogadja el téziseiket, a tanítóhivatal ellentmondást nem tűrő kinyilatkoztatásait, az előbb-utóbb számolhat a megtorlással.

Az egyház történetét elemezve annyiszor lehetünk már tanúi a tanítóhivatal értetlenségének és szeretetlenségének, hogy kételkedéseinket éppen hogy fölérősítette az a nyílt dialógust elutasító hang, a minden empátiát nélkülöző hivatalosság, amelylyel a más véleményen lévőköt elítélték vagy különböző büntetésekkel sújtották. Elvakult kritika és metsző elutasítás pergőtüzében pörkölődött a gondolat, s igen gyakran maga a gondolkodó ember is. Az *Archivio di Stato in Roma* irattárának okmányai a bizonyítékok garmadát szolgáltatják erre vonatkozóan. A legfrissebb elhallgattatások és megrendszabályozások anyagát – amelyekkel korunk „eretnekeit” büntetik, mivel ma nem ildomos fizikai erőszakhoz folyamodni – a tanítóhivatal őrizi hétpécsetes széfjében. A jelenlegi módszerek azonban legalább olyan fájdalmasak és hatásosak. A kiközösítés, az állásvesztés, a nyilvános misézés, a prédikálás és a nézetek kinyomtatásának tiltása, a felfüggesztés, a kipécézett egyénekről szóló vádak és elmarasztalások közhíré tétele, a hívek óvása a „hiteltelen” személyektől, a hitelüket vesztett személyek munkáinak indexre helyezése stb. eleven eszközök a nem kívánt hangok elfojtására. Ezen intézkedések áldozatait voltak a

közelmúltban többek között a Cardenal fivérek, a felszabadítási teológia hirdetői, Hans Küng és társai, a Holland Katekizmus munkatársai, Bulányi György és a Bokor közösség és mások, mondván, hogy mindezek „nem integrálhatók az egyház mai életébe”.

Sárdy Péter és Gromon András semmi mást nem tettek, csak leírták, amit az értelmük sugallt, amit a szellemük megalkotott. Szó sincs részükéről erőszakos térítésről. A szavak különben sem képesek erre. Nem érintik közvetlenül a hitet, hiszen a gondolkodásra apellálnak. Nem *kell* elhinni, amit fejtegetnek, de mindenképpen *érdemes* elgondolkozni rajtuk. Az érvek konvergenciájával feszegetik kérdéseiket, de nem az értelemlől való elmozdítása – *sacrificium intellectus* – árán akarják következetesen végiggondolni racionális rendszerüket. Tulajdonképpen egyetlen problémát taglalnak: Mit *jelent* Jézus az ember számára? A hit, szerintük, csakis *válasz* lehet Isten hívó szavára, vagyis Isten teremtő tette teremtményében. Megkérdőjelezzik ugyan a Jézus-életrajz nem egy mágikus epizódját, mert azokat inkább a szépirodalom műfajába sorolják, de nem kérdőjelezzik meg Jézus hitet adó szerepét. Kritika-illag nyúlnak a Názáreti alakjához, de nem a tanításaihoz; függetlenül a „regényes” elemektől, *ez az igazi találkozás velem*: nekünk szánt mondatainak elfogadása és valóra váltása. Örök készenlétről beszélnek, s ezzel mintha a hitről alkotott kritériumaik az ember egzisztenciális önértelmezéséhez vezetnének, a mindenkori személyes döntéshez Jézus mellett vagy Jézussal szemben.

Könyveiket nagy türelemmel és megértéssel lapozom, koncepcióikat nem egy esetben kuriózumként kezelve, s egyúttal bízva abban is, hogy eszmefuttatásaikat sokan komolyan veszik majd, és segítségre lelnek bennük saját kereszténységük megvallásához. Másokat is, főleg ellenzőiket és az anatómát kiáltókat arra serkentve, ne utasítsák el őket, hanem olvassák, s töprengjenek rajtuk. Senkit sem kényszerítenek behódolásra, bár lenyűgöző és fölkavaró vizsgálódásaik azt a meggyőződésemet erősítik, hogy jobban bíznak az értelem kutakodásaiban és eredményeiben, mint az igazolhatatlan megigazulásban. Nem kétséges, hogy egyben-másban igazolni fogja őket az idő...

Hegyí Béla